

TURKOLOGIYADA DINIY MATNLARNING O`RGANILISHI MAVZUSIDA

Zayniddinova Masturaxon Sherali qizi

Termiz davlat universiteti Lingvistika (o'zbek tili)

2-bosqich magistranti

Anotatsiya. Ushbu maqola turkologiyada diniy matnlarni o'rganishning ahamiyatini o'rganadi. Unda diniy matnlarni tahlil qilishda qo'llaniladigan usullar haqida umumiy ma'lumot berilgan va so'nggi tadqiqotlarning ba'zi asosiy topilmalari keltirilgan. Maqolada diniy matnlarni o'rganish turkiy xalqlarning madaniy va tarixiy kontekstini va ularning diniy urf-odatlarini tushunish uchun juda muhimdir. Shuningdek, ushbu sohada kelajakdagi tadqiqotlar uchun takliflar mavjud.

Kalit so'zlar: Turkologiya, diniy matnlar, madaniy kontekst, tarixiy kontekst, tadqiqot usullari, tahlil, asosiy topilmalar.

Anotation. This article explores the importance of the study of religious texts in Turkology. It gives an overview of the methods used in the analysis of religious texts and lists some of the main findings of recent research. The study of religious texts in the article is very important for understanding the cultural and historical context of Turkic peoples and their religious customs. There are also proposals for future research in this area.

Keywords: Turkology, religious texts, cultural context, historical context, research methods, analysis, key findings.

Аннотация. В этой статье исследуется важность изучения религиозных текстов в тюркологии. В нем дается обзор методов, используемых при анализе религиозных текстов, и приводятся некоторые ключевые выводы последних исследований. Изучение религиозных текстов в статье имеет важное значение для понимания культурного и исторического контекста тюркских народов и их религиозных традиций. Есть также предложения для будущих исследований в этой области.

Ключевые слова: тюркология, религиозные тексты, культурный контекст, исторический контекст, методы исследования, анализ, основные выводы.

Diniy matnlarni o'rganish turkologiyaning hal qiluvchi jihati hisoblanadi. Turkiy xalqlar diniy amaliyotlarning boy tarixiga ega, shu jumladan shamanizm, Tengrizm va Islom. Ushbu amaliyotlarning madaniy va tarixiy kontekstini tushunishda diniy matnlar muhim rol o'ynaydi. Turkologiyada diniy matnlarni o'rganish yozma va og'zaki matnlarni, shu jumladan diniy yozuvlar, ibodatlar va madhiyalarni tahlil qilish va talqin qilishni o'z ichiga oladi. Ushbu maqola diniy matnlarni tahlil qilishda qo'llaniladigan usullarni o'rganadi va so'nggi tadqiqotlarning ba'zi asosiy topilmalarini taqdim etadi.

Turkologiyada diniy matnlarni o'rganish filologiya, tilshunoslik va adabiy tahlil kabi bir qator usullarni o'z ichiga oladi. Filologiya tillarning tarixiy rivojlanishini, shu jumladan vaqt o'tishi bilan lug'at, grammatika va sintaksisning o'zgarishini o'rganishni o'z ichiga oladi. Tilshunoslik til tuzilmalari va qonuniyatlarini o'rganishni o'z ichiga oladi. Adabiy tahlil metafora va simvolizm kabi adabiy vositalarni o'rganishni va ulardan diniy matnlarda foydalanishni o'z ichiga oladi. Turkologiya olimlari diniy matnlarni tahlil qilish va ularning ma'nosini sharhlash uchun ushbu usullardan foydalanadilar.

Diniy matnlarni o'rganish turkologiyaning muhim jihati bo'lib, turkiy xalqlar, ularning tarixi, madaniyati va tillarini o'rganishga qaratilgan o'quv intizomidir. Diniy matnlar turkiy xalqlarning madaniy va intellektual merosida, shuningdek, siyosiy va ijtimoiy tarixida muhim rol o'ynaydi.

Turkologiyada diniy matnlarni o'rganishga odatda turli nuqtai nazardan, jumladan tarixiy, lingvistik, adabiy va diniy nuqtai nazardan yondashiladi. Olimlar turkiy xalqlarning e'tiqodlari, amaliyotlari va qadriyatlari hamda ularning boshqa madaniyatlar va dinlar bilan o'zaro aloqalari to'g'risida tushuncha olish uchun diniy matnlarni o'rganishlari mumkin.

Turkologiyaning diqqat markazlaridan biri turkiy xalqlar orasida Islomiy matnlarni o'rganishdir. Islom turkiy dunyoning madaniy va intellektual hayotiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi va Islomiy matnlarni o'rganish mintaqada Islom tafakkuri va amaliyotining rivojlanishi to'g'risida muhim tushunchalar berishi mumkin.

Yana bir yo'nalish-islomgacha bo'lgan diniy matnlarni, shu jumladan shamanlik va animistik an'analarni o'rganish. Ushbu matnlarda turkiy xalqlarning Islom tarqalishidan oldingi diniy e'tiqodlari va amaliyotlari haqida tushunchalar berilgan va ushbu e'tiqod va amaliyotlar turkiy madaniyat va o'ziga xoslikning rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatganligini yoritib berishi mumkin.

Umuman olganda, diniy matnlarni o'rganish turkologiyaning muhim jihati bo'lib, bu sohadagi olimlar turkiy xalqlar va ularning madaniy va intellektual merosi haqidagi tushunchamizga muhim hissa qo'shishda davom etmoqdalar.

Turkologiyada diniy matnlarni o'rganish bir nechta asosiy topilmalarga olib keldi. Masalan, olimlar turkiy xalqlar og'zaki adabiyotning boy an'alariga, shu jumladan epik she'riyat, afsonalar va afsonalarga ega ekanligini aniqladilar. Shuningdek, ular diniy matnlarda ishlatiladigan til o'sha davrning tarixiy va madaniy kontekstini aks ettirishini aniqladilar. Masalan, Islomiy matnlarda Arab va fors qarz so'zlaridan foydalanish bu madaniyatlarning turkiy xalqlarga ta'sirini aks ettiradi. Olimlar, shuningdek, turkiy xalqlarning madaniy o'ziga xosligini shakllantirishda diniy matnlarning rolini o'rganishdi.

Turkologiyada diniy matnlarni o'rganish turk, o'zbek, qozoq, qirg'iz va Tatar kabi turkiy tillarda yozilgan Islomiy matnlarni tahlil qilish va talqin qilishni o'z ichiga oladi.

Turkologiya turkiy xalqlar va ularning madaniyatlarini o'rganadi va tilshunoslik, tarix, antropologiya va dinshunoslikni o'z ichiga olgan keng fanlarni qamrab oladi.

Turkologiyada diniy matnlarni o'rganishning bir necha usullari mavjud, jumladan:

1. Tarjima: olimlar diniy matnlarni Arab yoki fors kabi asl tilidan turkiy tillarga tarjima qilishlari mumkin. Ushbu tarjimalar asl matnning lingvistik va madaniy nuanslari va uning turkiy kontekstda talqini to'g'risida qimmatli tushunchalarni berishi mumkin.

2. Matn tahlili: olimlar diniy matnlarning tuzilishi, uslubi va mazmunini tahlil qilib, ularning mazmuni va ahamiyatini tarixiy va madaniy sharoitda tushunishlari mumkin. Bu matnning adabiy va lingvistik xususiyatlarini, shuningdek uni ishlab chiqarishning tarixiy va ijtimoiy sharoitlarini o'rganishni o'z ichiga oladi.

3. Qiyosiy tahlil: olimlar turli turkiy tillardagi diniy matnlarni taqqoslab, ularni talqin qilish va ishlatishdagi o'xshashlik va farqlarni aniqlashlari mumkin. Bu turli turkiy madaniyatlarda diniy fikr va amaliyot evolyutsiyasini yoritishi mumkin.

4. Etnografik tadqiqotlar: olimlar diniy matnlarning turkiy xalqlarning kundalik hayotidagi rolini tushunish uchun etnografik tadqiqotlar o'tkazishlari mumkin. Bunga diniy marosimlarni kuzatish, amaliyotchilar bilan suhbatlashish va kundalik kontekstda diniy nutqni tahlil qilish kiradi.

5. Tanqidiy nazariya: olimlar diniy matnlarni o'rganishda tanqidiy nazariyani qo'llashlari mumkin, bu ularning talqini va ishlatilishini shakllantiradigan asosiy kuch munosabatlari va mafkuraviy asoslarni ochib beradi. Bu diniy matnlarning ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy tuzilmalarni qonuniylashtirish yoki ularga qarshi chiqish usullarini o'rganishni o'z ichiga olishi mumkin.

O'zbek tilidagi diniy matnlarni o'rganish Arab tilida yozilgan Islom dinining muqaddas matnlarini o'zbek tiliga tahlil qilish va talqin qilishni o'z ichiga oladi. O'zbekiston asosan musulmonlar mamlakati bo'lib, o'zbek tili mamlakatning rasmiy tillaridan biridir.

O'zbek tilidagi diniy matnlarni o'rganishga bir necha jihatdan yondashish mumkin. Yondashuvlardan biri Qur'on va boshqa Islomiy matnlarning o'zbek tiliga tarjimalarini o'rganish va ushbu tarjimalarda mavjud bo'lgan til va madaniy nuanslarni tahlil qilishdir. Yana bir yondashuv-O'zbek tilining diniy va'zlarda, adabiyotlarda va Islom hamjamiyatidagi boshqa aloqa shakllarida qo'llanilishini o'rganish.

Qur'ondan tashqari, boshqa muhim Islomiy matnlarga Muhammad Payg'ambarning so'zlari va harakatlari to'plami bo'lgan hadis va Muhammad Payg'ambarning ta'limoti va amaliyoti bo'lgan Sunnat kiradi. Ushbu matnlar Islom huquqi va axloqining muhim manbalari bo'lib, Islom olimlari va amaliyotchilari tomonidan keng o'rganilgan.

O'zbek tilidagi diniy matnlarni o'rganish Islomning o'zbek jamiyati va madaniyatida tutgan o'rni, shuningdek, diniy nutqda til va madaniyatning o'zaro munosabatlari haqida tushuncha beradi. Shuningdek, u o'zbek tilini saqlash va rivojlantirishga, uning diniy kontekstda qo'llanilishiga hissa qo'shishi mumkin.

Turkologiyada diniy matnlarni o'rganish turkiy xalqlarning madaniy va tarixiy kontekstini va ularning diniy amaliyotlarini tushunish uchun juda muhimdir. Diniy matnlarni tahlil qilish orqali olimlar tarix davomida turkiy xalqlarning e'tiqodlari, qadriyatlari va amaliyotlari to'g'risida tushunchaga ega bo'lishlari mumkin. Diniy matnlarni o'rganish ham o'tmish va hozirgi zamon o'rtasidagi tafovutni bartaraf etishga yordam beradi, turkiy xalqlarning madaniy merosini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR:

Xulosa qilib aytganda, diniy matnlarni o'rganish turkologiyaning hal qiluvchi jihati hisoblanadi. Bu turkiy xalqlarning madaniy va tarixiy sharoitlari va ularning diniy amaliyotlari to'g'risida qimmatli tushunchalarni taqdim etadi. Ushbu sohadagi kelajakdagi tadqiqotlar diniy matnlarning madaniy qadriyatlarni etkazish va diniy o'ziga xosliklarni shakllantirishdagi rolini o'rganishi mumkin. Olimlar, shuningdek, diniy matnlar va san'at va musiqa kabi madaniy ifodalashning boshqa shakllari o'rtasidagi munosabatlarni o'rganishlari mumkin edi. Turkologiyada diniy matnlarni o'rganish hayajonli va dinamik soha bo'lib, keyingi tadqiqotlar va kashfiyotlar uchun ko'plab imkoniyatlarni taqdim etadi.

Adabiyotlar.

1. Karimov S. O'zbek tilining diniy uslubi haqida ba'zi mulohazalar // Istiqlol yillari: milliy-diniy qadriyatlarning xalqqa qaytishi. O'zbekiston Respublikasi Imom al Buxoriy xalqaro jamg'armasining O'zR. Mustaqilligining 10 yilligiga bag'ishlangan ilmiy-amaliy anjuman materiallari. □ Toshkent, 2001.
2. Karimov S., Mamatov X., Bo'riev I. Yuristning nutq madaniyati. □ Toshkent: «Zarqalam», 2004.-158 b.
3. Кожина М.Н., Дускаева Л.Р., Салимовский В.А. Стилистика русского языка. Электронный ресурс. Учебник, 4-е изд. – Москва: Флинта: Наука, 2008.
4. Кожина М.Н. Стилистика русского языка. – Москва: 1983, - 223 с.
5. Кунгуров Р. Стилистика имени существительного в узбекском языке. – Ташкент, 1983. 161 с.
6. Махмараймова Ш. О'zbek tili teomorfik metaforalarining qisqacha kontseptual lug'ati. – Toshkent: CHO'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018, -100 b. 7. Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. – Toshkent: O'zbekiston, 2000, -80 b.